

Ord vid Pontus Wikners graf : Upsala den 25 maj 1888 /

Rudin, Waldemar

8 B Br. Wikner

Båvåg
Sv
(Bv)
o

ORD

VID

PONTUS WIKNERS GRAF

UPSALA DEN 25 MAJ 1888

AF

W. RUDIN

Säljes till förmån för den aflidnes familj.

Pris 50 öre.

AKADEMISKA BOKHANDELN, UPSALA
I DISTRIBUTION.

UPSALA 1888

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG.

Kungl. biblioteket

0 0000 000078055

Då den som i detta högtidliga ögonblick vågar höja sin röst bland denna väldiga människoskara, församlad på de dödas gårdar, emottog af studentkårens ordförande det vemodigt sköna uppdraget att med några ord ledsaga stoftet af en älskad, oförgätlig ungdomens lärare och vän ned i den graf, han ändtligen funnit i fosterjordens sköte, kunde jag icke tyda detta uppdrag annorlunda än så, att vår ungdom velat göra mig till en tolk för de känslor af sorg, kärlek, vördnad och tacksamhet, som hon känner, då hon står vid en mans graf, som hon djupt älskat, då hon hade honom ibland sig i kretsen af den ungdomen närmast stående lärareskaran, som hon innerligt saknade, då han måste lemna henne, men dock lika innerligt unnade en ställning, mera värdig hans begåfning och kunskaper, om än i främmande land, som hon sedan, då hon trodde, att man kunde bjuda honom en liknande ställning i fosterlandet, icke tvekade att, så långt hennes röst nådde, återbörda åt detta, men af hvilken hon nu till sin smärta icke lyckats återbörda mer än hans stoft, hvilket hon dock gläder sig att få gömma i fosterjordens sköte.

Hvarför har nu just jag erhållit detta ungdomens uppdrag? Var det, emedan jag var prest och här skulle handla i kyrkans namn? Nej, brödralandets systerkyrka har ju redan handlat såsom sådan och med sin välsignelse invigt hans stoft till den sista hvilan. Och det är en fastställd ordning, att en sådan handling icke får ske två gånger. Det återstår mig då blott *en* tolkning af detta »hvarför», nemligen att ungdomen i mig trodde sig hafva funnit bland de yngre lärarnes krets, som därför stodo den bortgångne så väl som ungdomen närmare, en person, som kanske hade någon vana vid ett dylikt offentligt uppträdande, och som tillika med densamma riktigt djupt delade känslan af dess förlust och sorg och därför åtminstone hade hjerta och vilja att vid detta tillfälle oskrymtadt föra dess talan. Och deri har den icke misstagit sig. Jag känner — jag vågar säga det — så djupt som någon, att vi med denne vår vän och broder begrafva mer än en af våra skönaste förhoppningar för vårt universitet och vårt fosterland, för att icke säga för våra hjertan. Och jag ville därför börja mina ord å ungdomens vägnar med en helt personlig hjerteutgjutelse, hvartill jag må begagna ett ord af en ung kämpe i forntiden, som qvad sitt sorgeqväde vid en kämpabroders graf och dervid klagade: *Jag sörjer dig, min broder Jonatan, ty du var mig hjertligt kär.*

Då jag nu således i detta ögonblick skall söka tolka ungdomens känslor vid Wikners graf med så få ord som det är mig möjligt, vill jag icke försöka måla vår oförgätlige väns bild; detta hör icke hit, det har redan blifvit gjordt och kommer säkert att göras än

mer, förutom det att denna bild är tecknad i våra hjertan. Ej heller vill jag söka tälja hans lefnadssaga, fastän den kunde vara skön nog, om jag det förmodde, eller tolka hans lefnadsgåta, änskönt den väl kunde kräfva sin tolkning och denna vara af djupt intresse, eller prisa hans lifsgerning, om än denna kunde vara värd att prisa; men grafven är icke stället för pris, ty man står der inför evigheten, och dess kraf på en människa äro omätliga, och inför densamma blir därför hvarje människa liten, för att icke säga — en syndare. Nej, jag vill blott söka *besvara två frågor* och sedan säga ett farväl åt den stoft-hydda, som en gång gömde vår bortgångne väns ande. Och dessa frågor äro: *Hvarför sörjer Upsala Universitets ungdom så djupt Pontus Wikner?* och *Hvad har denna ungdom att lära af denna sin sorg?*

Hvarifrån alltså denna ungdomens sorg vid Wikners graf, som visar sig så allvarlig, att denna ungdom för dess skull velat försaka sin glada fest vid vårens inträde? Han var ju dock icke en af dem som stodo i de glada sälls-kapsbrödernas led eller förde deras lyra. Och är frågan om lärdom och talang, så hade han väl detta; men deri har han ju mången sin like. Vi vilja, då vi skola svara på denna vår fråga, söka uttala hvad vi tro ligger *djupast på djupet* af vår ungdoms känslor, fastän det icke torde vara henne klart medvetet och alltid närvarande, allra minst hos alla. Och vårt svar blir då, att vår ungdom i honom trodde sig ega en kämpe för det ädlaste och bästa, som djupast rör sig inom henne sjelf, och anade, att

han var mannen för att i denna del föra någonting igenom. Och detta från två synpunkter.

Å ena sidan arbetade ju Wikner på att häfda ett rätt förhållande mellan den menckliga tanken och uppenbarelsens religion. Om man gjort till ett slags lösensord för vårt universitet denna utsaga: »Att tänka fritt är stort, men att tänka rätt är större», så skulle vi vilja säga, att *hans* lösensord var: Att »tänka *heligt*» är det största, eller hellre: Det är det enda sanna. Med denna grundsats för ögonen var det ju han skref ett af sina hufvudarbeten mot det hedniska afgudandet af »Kraft och Materia». Derför skref han i Augustinsk anda sina djupa och sköna, halft filosofiska och halft uppbyggliga meditationer öfver ämnet: »Gud är kärleken». Ja, han var en *representant för det helgade tankearbetet*. Och derför — så våga vi tro — är det han sörjes af den ädlaste och mest tänkande delen af vår bildade ungdom eller af det ädlaste i henne.

Från en annan sida sedt tro vi, att samma ungdom hade en känsla af, att i en tid sådan som vår, då allt hvad man hittills ansett vara grundvalar icke blott för sanning, utan för hvad som är rent och heligt, öppet angripes, då man sätter i fråga, icke blott huruvida det finnes en Gud, utan ock (hvad som visserligen är en naturlig följd häraf) huruvida — för att välja ett mera drastiskt uttryck, och vår tid är ju icke blyg för det drastiska — qvinnan längre skall få heta qvinna, eller huruvida hon icke bör kallas endast med ett namn, som betecknar henne såsom ena hälften af ett högre djurslag — att i en sådan

tid (säga vi) Wikner var en man, som med djupt personligt allvar ville och kunde föra *sedlighetens och renhetens talan*. Eller var han icke den, som i sin älskliga berättelse: »Min moders testamente» har framställt bilden af en yngling från de första kristnas läger, Adeimantos, som såsom ett slags amulett bar, insydd i sina kläder, en liten remsa med påskrift af hans moder, innehållande det apostoliska ordet: »Ikläden eder den nya människan». Ja, så tro vi, att det ädlaste hos ungdomen har känt det angående Wikner, om än mer eller mindre klart medvetet. Och såsom en bekräftelse härpå tjenar det mig, att en af dem i dessa dagar i en liten sång till hans minne låter denna sluta dermed, att Wikners genius till en yngling, som oroligt söker efter inre »enhet», hvisskar såsom det räddande lösensordet: *renhet*.

Vi älska icke att loforda människor eller kårer af människor, allra minst offentligen. Men vi kunna här icke undertrycka ett loford, helst det på samma gång kan tjena såsom en uppfordran, nemligen detta: Det länder Upsala Universitets ungdom till heder, och det just i denna tid, att den visat sig så allmänt uppskatta och älska Wikner och velat med tysta och dock talande handlingar fira hans minne, en mans, som gjort kampen för *helgad tanke* och *sedlig renhet* till sitt lifs uppgift. Den har med detta drag visat, att den i Wikner velat lyssna till sitt eget samvete. Må den blott från denna utgångspunkt fortsätta sin väg i ett följdriktigt tänkande och handlande. Må den visa, att, om den i sin bortgångne lärare sörjer ett barn af

sin egen goda genius, denna goda genius därför icke vikit ifrån henne.

Men ännu en orsak vågar jag tillägga, hvarför vår ungdom sörjer Pontus Wikner. Vi tro, att hon i honom såg en man, som bättre än de flesta förstod att vara på en gång ungdomens lärare och broder, som behållit qvar i mannaåldern medvetandet om ungdomens känslor och strider, och som därför anslog dess djupaste strängar, både då han talade från katedern, från predikstolen och i ungdomskretsen. Det var ju han, som kunde entusiasmera de unge, till och med i skolan, med sin fråga: »Vill du blifva verkligt stor?» och det svar han derpå gaf. Det var ju han, som i sin skrift: »Kulturens offerväsen» påpekade — utan tvifvel på ett mycket helsosamt sätt, om än icke utan ett drag af en viss hopplöshet — hvilka lidanden och frestelser vår moderna civilisation bringar ungdomen.

Vi skulle nu här, innan vi öfvergå till vår andra fråga, kunna hafva anledning att uppkasta en mellanfråga: *Men hvarför blef då denne dyrbare ungdomens vän så tidigt ryckt från henne*, och det just nu, då hon gladdes att åter få se honom ibland sig?

Och skärpan i denna fråga ökas derigenom, att man ofta nog genom världens gång får anledning att upprepa densamma. Måste icke Upsala Universitets ungdom i den förra hälften af detta århundrade sörja den förtidiga bortgången af en annan lofvande kristlig tänkare, Ernst Kjellander, han, från hvars mun vi hafva det sköna ordet, som aldrig borde förgätas af vår ungdom: »Ligger det icke i sjelfva ordet *filo-*

sofi ¹⁾, att dess enda sanna metod är kärleken?» Och hvilat icke på vår kyrkogård stoftet af en annan, i sin halfva ålder borttryckt, lofvande tänkare ²⁾, på hvars grafvård vi läsa orden: »Inåt, Framåt, Uppåt»? Och följde vi icke för blott några år sedan i ett liktåg, väl lika väldigt som i dag, en af våra professorer ³⁾, som jordades på sjelfva den dag, hvilken var bestämd till hans installationsdag, en man, som på sitt område betraktades som en välgörare för hela sin omgivning? — för att icke tala om många andra. Ja, här kunde väl pessimisten hafva anledning att utbrista i de ord, som skalden lägger några unga män i munnen vid en väns bår:

”Ja, döden, han skjuter så blindvis som Höder,
Och Loke skrattar och Balder förblöder,
Och eken faller, som rankorna stöder,
Men svampen frodas, som mårgen föröder.”

Dock vi vilja sammanlänka svaret på denna fråga med den följande, hvartill vi nu öfvergå. Och vi fråga då: *Hvad har Upsala Universitets ungdom att lära af sin sorg öfver Wikners tidiga bortgång?*

Den har att lära på nytt, såsom vi så ofta hafva att lära det i denna verlden: *Våra tankar äro icke Guds tankar.* Guds tankar äro högre än våra, såsom himmelen är högre än jorden. Vi hafva därför att lära böja oss under en högre vilja, en högre skickelse, äfven der vi icke förstå den, och att göra detta villigt och ödmjukt i medvetande om vår kortsynt-

1) Ordet betyder nemligen ”kärlek till visheten”.

2) Docenten i Filosofi Kristian Claëson.

3) Medicine professor Johan Anton Waldenström.

het, vissa att, huru det än må synas, det dock är en god och vis skickelse, som en gång skall så bevisa sig. Vi hafva att lära den gamla svårlärda satsen: »*Förliten eder icke på människor*», äfven de ädlaste människor; »de äro stoft». Det fins blott En, på hvilken vi kunna förlita oss. Men det fins dock en: vår Gud i himmelen. Han kan göra hvad han vill, han gifver och tager hvad han vill. Han sänder ock *hvem* han vill och *när* han vill. Men han är ock kärleken. Och därför samverkar allt till det bästa för dem som älska honom.

Lärom vidare af vår sorg att *begagna hvad vi hafva, medan vi hafva det*. Nog var Wikner älskad, hörd och läst, då han var ibland oss. Men huru mycket mer kunde och borde han icke hafva varit det. Men nu är han borta, och vi se oss om efter någon som kan fylla hans plats. Må vi då en gång lära oss att såsom det flitiga biet suga honung ur den blomman vi hafva, förr än den ligger vissnad vid våra fötter.

Och ändtligen: Ärom vår bortgångne väns minne, sörjom vår sorg öfver honom på *ett honom värdigt sätt*. Han var ju icke de blotta känslornas man, utan den fasta öfvertygelsens och den stilla handlingens. Så upptagom då, nu då hans stoft tages ifrån oss, ur hans ande det ädlaste och bästa, han tänkte, ville och sade, i vårt hjerta, i vår fasta öfvertygelse, i vårt lif. Låtom hans minne följa oss såsom en vår goda genius, icke minst dem ibland oss, som studera hans egen vetenskap. Huru välgörande kan icke ett sådant minne vara för de unga! Huru har icke t. ex. Israel

Hvassers minne följt mången ung hans lärjunge, skyddande, lifvande och befruktande! Ja, låtom oss sy in också i *vår* hjerteklädnad de ord, som Wikner låter följa Adeimantos såsom en räddande engel på hans vexlande färder genom lifvet, och som vi här upprepa ännu en gång: »Ikläden eder den nya menniskan».

Och skulle mången af vår ungdom hittills hafva försummat att göra sig till godo hvad Wikner gaf oss, eller kanske, alldeles oafsedt hans person, vara obekant med kampen för de sanningar, för hvilka han kämpade, må Wikners död blifva för en sådan ett väckelserop. Må det äfven på Wikner sannas hvad som så ofta upprepas under ljusets rikes arbete här på jorden, så väl på dess högste bärare som på de ringaste: »Om hvetekornet icke faller i jorden och dör, så förblifver det allena; men om det dör, så bär det mycken frukt».

Så hafve vi försökt att besvara våra båda frågor. Och nu återstår oss blott ett farväl. Ja, farväl, du, vår bortgångne broder, vår lärare! Dock hvad säger jag? Icke dig, din verkliga menniska, säga vi vårt farväl; blott din hydda, din yttre gestalt ibland oss. Tack för hvad du var för oss och hvad du gaf åt oss i denna din hydda. Blifve ditt minne oförgätligt för oss alla, som kände dig, och må vi kunna fortplanta det till många andra.

Och må nu du sjelf, som en gång skref — och det var kanske det ord, som djupast framgick ur ditt eget hjerta: »Tankar och frågor inför Menniskones Son»

och deri sade honom, både huru mycket du trodde på och älskade honom och tillika, huru vidt och djupt du förmådde med tanken uppfatta hans person, må du nu, äfven om du icke förmådde uppfatta allt hvad han är; och hvem förmådde i verkligheten detta? — inför honom, som älskar upprigtigheten, ja, äfven den upprigtiga svagheten, långt mer än en styrka och storhet i oupprigtighet, möta det förbarmande, den huldhet, hvarmed han en gång omfattade den lärjungakrets, som också älskade honom, men som dock aldrig, så länge han var i köttet, rätt förstod vare sig honom sjelf eller hans väg. Må du, då du nu möter honom eller redan mött honom och inför honom nedsjunker på ditt ansigte, få höra de nådefulla ord, hvarmed han så ofta tilltalat de sina: »Frukta icke». Må han säga till dig: »Jag känner din lifsgerning. Och jag har godkänt den för mitt namns skull, på hvilket du trodde, och för ditt hjertas skull, som älskade mig. Nu vill jag lära dig under en lång evighet hvad du på jorden icke förstod. Ja, jag vill låta dig bo i min hydda evinnerligen.»

Och nu till sist endast några enkla ord, icke från mig, utan från en ur ungdomens djupa leder, som bringar dig sitt tack och farväl.

Som ökenvind
På vandrarns kind
Vill helsans rosor döda,
Så ock på lifvets ökenstig

Mång' giftig vindfläkt möter mig
Och vill mitt lif föröda.

På öde stråt
Du gick framåt,
Du öknens vindar kände.
De togo helsans rosor sist,
Men *helsan sjelf* du aldrig mist,
Fast ökenvindar brände.

Och hvad det var,
Som så dig bar,
Som dig *odödlig* gjorde,
Det vill jag säga, som jag tror,
Nej — som jag vet — långt förr'n du for
Jag det med visshet sporde.

När ökenvind
Din friska kind
Med brännhet vinge rörde,
Du sändt förut till öknens rand,
Till paradisiskt blomsterland
Hvad intet se'n förstörde:

Din *längtans brand*
Ur öknens sand
Der hade fattat ankar;
Din *tro* var der ur tviflets natt,
Din *andes lif*, ditt *hjärtas skatt*;
Dit gingo dina *tankar*.

Dit drogs du fast,
När hägring brast
Som bubblan bort i töcken.
Vid hvarje ny oas du fick
Ur källans klara spegelblick
Ny kraft i regnlös öken.

Hvad var det då
De kunde få,
De öknens heta dödar?
Din andes lif, ditt hjertas skatt
Dem kunde de visst ej få fatt
I land der helsan flödar.

På öknens sand
För solens brand
När sist din kind sjönk neder,
Då togos *helsans rosor* visst,
Stor sak — dem återfår du sist,
Der Gud dig dem bereder.

Ut gick Hans vind
Och från din kind
Tog *helsans rosor* skära.
Den bar dem då för Honom fram,
Han gömmer dem ur stoft och dam,
Tills du dem sist skall bära.

Så var din väg.
Och nu — o säg:

Kan *jag* ock så få vandra
Till paradisiskt blomsterland,
Till heta öknens svala rand,
Säg, var din väg för andra?

Din andes röst
Till våra bröst
Den stilla fläkten bringar:
»Min väg — o, nej, men *din* gå fram!
Men blott vid korsets helga stam
Der fick *min* ande vingar.»

»Och utan dem
Kom ingen hem
Till paradisetts gårdar.
Men sök dem du, sök vägen fram
Till helga korsets helsostam
Från dödens hemska vårdar.»

»Och sen, flyg ut
Till öknens slut,
Och *tro* på dina vingar.
Och öknen då blott tar *ett skal*,
Din ande öfver höjd och dal
Sig säker uppåt svingar.»

Haf tack, så varm,
Du ädla barm
Som *här* dig mer ej häfver!
O, må som du vi hinna blott

Till öknens rand, dit först du gått
Den väg, som målet kräfver!

Och nu låtom oss lyfta våra hjertan till Gud.

Evige Fader i himmelen, vi tacka Dig för allt det goda, som Du gifver oss, arma människobarn, i denna värld, så full af törne och tistel. Vi tacka Dig för hvarje själ, för hvilken Du uppenbarar din frälsning. Vi tacka Dig för hvarje god ande Du sänder för att förkunna oss din sanning. Lär oss att rätt tacka Dig och vara trogna i användandet af dina gåfvor. Välsigna minnet af vår bortgångne vän. Välsigna vår ungdomsskara och våra lärare. Välsigna land och folk. Hjelp oss alla på vår väg genom världen, hjelp oss genom våra faror och frestelser. Låt oss en gång finna nåd inför Dig. Låt oss i rättfärdighet få skåda ditt ansigte. Hör oss i Jesu namn. Amen.

